

گزارش یک تحقیق

شناسایی کلیشه‌های تبعیض جنسی در کتاب‌های داستان ترجمه (واقعی و فانتزی) سال ۱۳۷۸-۷۹

O شکوه حاجی نصرالله

جامعه تحقیق:

ساختار متن و تصویر در ۵۶ داستان فانتزی و ۳۷ داستان واقعی، از مجموعه کتاب‌های کودکان و نوجوانان که از آغاز سال ۱۳۷۸ تا سه ماهه اول سال ۱۳۷۹ ترجمه شده و انتشار یافته، به عنوان جامعه آماری برای این تحقیق انتخاب شده است. اطلاعات به دست آمده از این تحقیق، صرفاً از زاویه ترجمه آثاری که نصیب کودک و نوجوان ایرانی شده مورد تحلیل قرار گرفته است. زیرا کتاب‌های مورد بررسی، در دوره زمانی متفاوتی از قرن بیستم خلق شده‌اند و به همین دلیل، نمی‌توان تحلیلی تاریخی- تطبیقی از کتاب‌های مذکور ارائه داد.

ابزار تحقیق:

داستان‌ها بر اساس سه فرم تحلیل شده‌اند که عبارتند از: فرم اول: جنسیت شخص اصلی داستان، شامل ارزیابی آماری و مقایسه تعداد شخصیت‌های زنانه، مردانه نامشخص، خنثی و مختلط.

رفتارهای اجتماعی - عاطفی شخصیت‌های اصلی و سایه داستان

عنوان کتاب	زنانه		مردانه	
	شخصیت	موظفیت و متغی	شخصیت	موظفیت و متغی
معروفه‌بیشای کبیر	شیرلا	نگارانی به ترس	آن	مضموم و مدیر
لیس	خولهر	شیرلا	هنگ کریز	پاهوش و باذوق
بغاطر یکسب	زنانه ندارد	-	لوروس	پشتکار شجاع، فروتن و باارادگی...
مجموعه	خاتم	خوشحال	آقای عاشق، غرور	منطقه
بابالوها	شیرلا	حسرت‌زده	مرتب حسودا	-
فوشیره	چنگال	خوشحال	آقای چاقو	دل‌نازک و مهریانی، خوشحال
خاتم اسفنج	غروب‌نفسه، شاداب، اخمو	تمیز شجاع	آقای چوب پنبه	احساس سیگی، توانا و قدرتمند ترس

جنسیت شخصیت اصلی داستان

عنوان کتاب	نویسنده	زنانه	مردانه	نامشخص	خنثی	مختلط
پندار آسن	ماریتا کاتلن مک کنا	x	-	-	-	-
پدر بزرگ و من	هان بوگلی	-	x	-	-	-
شرگوش کوچولو	-	-	-	x	-	-
نادی به سرزمین اسباب بازی می‌رود	آیند بانینون	-	-	-	x	-
هندلی چادویی	سی ای لوئیس	-	-	-	-	x

فعالیت‌های شخصیت‌های اصلی و سایه داستان

عنوان کتاب	شخصیت	خانگی	تربیتی	زنانه		مردانه	
				حرفه	اجتماعی	حرفه	اجتماعی
آینده هوبر نوت	مادر نوت	x	x	-	-	-	-
مادری	مادر هری	x	x	-	-	-	-
مادری	مادر هری	x	x	-	-	-	-
مادری	مادر هری	x	x	-	-	-	-
مادری	مادر هری	x	x	-	-	-	-

فرم سوم: در این فرم، رفتارهای اجتماعی - عاطفی شخصیت‌های اصلی و سایه مورد ارزیابی قرار گرفت. رفتارهای مورد بحث شامل عواطف مثبت و منفی و ضعف و قدرت شخصیت‌های زنانه و مردانه داستانی است.

لیست کتاب‌های واقعی: ۱۳۷۸-۷۹

نام نویسنده	نام کتاب	مترجم	تصویریگر	ناشر
گابریل	دندون کبک	حسین ابراهیمی‌اوند	کریم نصر	وزیر نشر
جولیا کولسون	سرمه شانه بازی	مه‌یوز لوی	-	نشر کورنیر
آن هاکرت گریس	تلفک هومی	لوپین زبهری	-	منبع
دارک شپا	سفر به اقصای جنگل	زهره فریا	-	مدرسه
بارک جنو	خاک‌پوش و تنگنا	زونا زبهری	-	هرمس (کیمیا)
سیمه جی	سوریا	سوریا	-	نشر جاده فرهنگ
ایوه بل	فرزادک به صورت مسک	آناهیتا	-	سنگ
ایوه بل	فرزادک در گل می‌کند	حیدر زبهری	-	سنگ
ایوه بل	فرزادک در دره دارد	حیدر زبهری	-	سنگ
ایوه بل	فرزادک و پاکو	حیدر زبهری	-	سنگ
جولیا ایچ	گرگ‌های وندوکی جیبی	مله زبهری	-	فرهنگ انسانی
اول اسکات	سوریا	سوریا	-	موزه خوری
جولیا ایچ	شدهایی به یاد	پروین علی پور	-	فرهنگ انسانی
لرد الوشا	سفر به شمال کبک	مه‌یوز زبهری	-	بزرگ
جولیا ایچ	مخترعانه	سنگ زرنگ	-	مدرسه
پاتریک ایند	ماجرای پنج دوست در جزیره گنج	فرهاد ناغری	-	شهر انجمن‌ها
جان ماریا تاتالوس	در پشت پنجره	مریم سعیدی	-	دینا کوک و نوجوان
مورگ شیل	حبابی در تاریکی	سوریا زبهری	-	انتشارات تهران
ایوه بل	تخت‌های سرخ آسمان آبی	عاطفه خیارش	-	کیانوش
پاتریک ایند	درس ریاضی	سوریا زبهری	-	فرهنگستان
پاتریک ایند	تخت‌های تاریکی	سوریا زبهری	-	کیانوش
دالی بولد	لاک‌پشت	کیانوش	-	کیانوش
کاترین جی آر	دانا و پارس	احمد کتانی پور	-	گیاوش
کاترین جی آر	پودمان‌های پود	مه‌یوز لوی	-	نشر فرهنگ
کاترین جی آر	دای جان فرانسیس	پروین علی پور	-	نشر پناه
	(تلاش شده کتاب وقتی کتب پناه)			

لیست کتاب‌های واقعی: ۱۳۷۶ خرداد - ۱۳۷۸ خرداد

نام نویسنده	نام کتاب	مترجم	تصویریگر	ناشر
ایلی جن	از طرف آنا	شیرلا طهماسبی	-	نشر آنا
سک کاز ماریا کاتلن	بدر آسن	محبوبه نجف خانی	-	موزه خوری
ویلی گوربورا	آنجی که از پناه می‌کنند	پروین علی پور	-	موزه خوری
ویلی گوربورا	آن سوی جنگل دیوان	مه‌یوز لوی	-	موزه خوری
حکمت علی	به خاطر یک اسب	فرهاد ناغری	-	موزه خوری
هانی	پدر بزرگ و من	حسین ابراهیمی	-	مدرسه
فرانس مایکل	پشت درخت‌ها را می‌بیند	حسین ابراهیمی	-	مدرسه
بانین ایند	تغییرات در خانه بر سر	تارین حیات	-	آسن
ناهور تهور	تیمولی دوست من	مه‌یوز لوی	-	پایان ۱۳۷۷
ناهور تهور	چاه	مه‌یوز لوی	-	مدرسه
کاترین جی آر	خانه در گورستان	مه‌یوز لوی	-	فرهنگ انسانی
سوریا کاترین تاتال	خاتمه زبهری	کیانوش	-	هرمس (کیمیا) ۱۳۷۸
				انجمن چاپ

فرم دوم: فعالیت و کنش شخصیت‌های اصلی و سایه، شامل ارزیابی آماری و مقایسه فعالیت و کنش شخصیت‌های زنانه و مردانه داستانی، فعالیت‌های خانگی، تربیتی با کودکان، حرفه‌ای، اجتماعی و اوقات فراغت فعالیت‌های در نظر گرفته شده در این فرم است. نمونه: بخشی از فرم (۲) که نوع فعالیت شخصیت‌های اصلی داستان را نشان می‌دهد.

تعاریف مورد استفاده در این تحقیق:

واحد تحلیل جنسی: واحد تحلیل جنسی، شخصیت زنانه و مردانه است. خواه این شخص به صورت انسان (کودک، جوان، میانسال و کهنسال) یا به صورت حیوان نر یا ماده ترسیم شده باشد.

تبعیض جنسی: شکل‌های متعدد نابرابری براساس جنسیت را در برمی‌گیرد. به بیان روشن‌تر تبعیض جنسی عبارت است از برخورد یا عملی که براساس جنسیت افراد به تحقیر، طرد، خوارشمردن و کلیشه بندی آنان می‌پردازد و به مفهومی باز هم وسیع‌تر، گرایش است که برای تکریم یک جنس، به تحقیر جنس دیگر روی می‌آورد.

کلیشه: کلیشه چیزی است که بی‌هیچ تغییری، تکرار و باز تولید می‌شود، با الگویی ثابت و عام انطباق دارد و از تشخیص خصوصیات فردی و تفاوت‌ها عاجز است. کلیشه از آن جا که با تعمیم نا به جا و ساده انگاری افراطی همراه است، پدیده‌های منفی به حساب می‌آید که تحریف واقعیت را در بردارد. کلیشه‌ها ممکن است به جنبه جسمانی یا به خصوصیات فردی، عاطفی و یا به جنبه‌ای از موقعیت اجتماعی یک گروه انسانی (زنان با مردان) مربوط شوند.

مقدمه:

داستان‌های کودکان و نوجوانان، باید آنها را با ارزش‌های زندگی آشنا سازند تا خود و دیگران را دوست داشته باشند و به همه موجودات احترام بگذارند. به آنها بگویند هیچ فرقی میان انسان‌ها نیست. هیچ انسانی به سبب موقعیت اجتماعی، نژاد، رنگ، مذهب و جنسیت... به انسان دیگری برتری ندارد همچنین، باید با آشنایی زبانی از موقعیت‌های عادت شده، برای مخاطبان پرسش ایجاد کند. آنها را به فکر وادارد و با بسط و گسترش تخیل مخاطب، او را برای درک دگرگونی‌های اجتماعی آماده سازد.

ساختار داستان‌هایی که با بازتاب واقعیت‌های جامعه و انکار تنوع موقعیت‌ها برای دو جنس مذکر و مونث طرح ریزی شده‌اند. از تبعیض جنسی آشکار و نهان درمان نیست و در واقع امر، به طور ضمنی، نابرابری‌ها و تبعیض‌هایی را که در بیشتر جامعه‌های کنونی، دامنگیر دختران و زنان است، به مخاطبان منتقل می‌کند و در تحکیم کلیشه‌های نقش بسته در ذهن آنها تأثیر به سزایی دارد. بنابراین، در کتاب‌های مورد بررسی، اگر «نقش‌های الگو»، یعنی نقش‌هایی که به شخصیت‌های داستانی محول شده است. با آن چه اکثریت جمعیت در واقعیت امر انجام می‌دهند. همخوان باشد، چیزی جز انتقال کلیشه‌های تبعیض جنسی نیست.

ذهن با کلیشه‌سازی، به عملی دو گانه دست می‌زند؛ از یک سو، خصوصیات توانایی‌هایی را به زنان نسبت می‌دهد که مردان را از آنها نشانی نیست و از سوی دیگر مردان را از ویژگی‌ها و توانایی‌هایی بهره‌مند می‌سازد که زنان از آن محرومند. در این کلیشه سازی، مردان بسیار بیش از زنان، از ارزش‌های مثبت (شجاعت، هوش، اعتماد به نفس، شایستگی شغلی، خطر پذیری، ماجراجویی، روحیه ابتکار و کارایی) بهره‌مندند و زنان به صورت شخصیت‌های بی‌بهره از این صفات به اصطلاح «مردانه» و برخوردار از صفات معروف به «زنانه» ترسیم می‌شوند؛ صفات زنانه‌ای که گویا مردان فاقد آن هستند.

ادبیات باید به گزینش آزادانه شخصیت‌ها، مستقل از جنس آنان، احترام بگذارد و الگوهای متنوع‌تر را به مخاطبان عرضه کند. الگوهایی که از کلیشه‌های مسلط، هر چه بیشتر رها شده‌اند و شکوفایی و ابراز وجود شخصیت را ممکن می‌سازند.

تحلیل کمی محتوای کتاب‌های فانتزی و واقعی براساس فرم اول:

۵۶ داستان فانتزی

شخصیت اصلی ۲۶ داستان از این مجموعه، مردانه است.

شخصیت اصلی ۱۴ داستان از این مجموعه، زنانه است که شخصیت یاریگر برخی از آنان، جنسیت مردانه دارد. به عنوان نمونه، در داستان «به دنبال وقت» کرین، شخصیت اصلی داستان را پیرمرد نگهدارنده برج ساعت یاری می‌رساند. شخصیت اصلی ۴ داستان از این مجموعه، نامشخص است. به عنوان نمونه، در داستان «درخت مرده» که شخصیت محوری آن، درختی است که جنسیت ندارد. شخصیت اصلی ۲ داستان از این مجموعه، خنثی است. این دو کتاب «نادی» به شهر اسباب‌بازی می‌رود» و «نادی و پاک کن جادویی»، از «ایندبلیتون» است که به همت مترجم، شخصیت محوری داستان، یعنی نادى (لغلو)، به پسرک ترجمه شده است!

شخصیت اصلی ۱۰ داستان از این مجموعه، مختلط است. در این داستان‌ها شخصیت‌های مردانه، کنشگر اصلی به حساب می‌آیند و شخصیت‌های زنانه از استقلال و قدرت عمل شخصیت مردانه برخوردار نیستند. به عنوان نمونه، می‌توان از سه داستان «غول بزرگ مهربان»، «صندلی جادویی» و «رویا در سه پرده» نام برد.

۳۷ داستان واقعی

شخصیت اصلی ۱۹ داستان از این مجموعه، مردانه است .

شخصیت اصلی ۱۱ داستان از این مجموعه، زنانه است که از استقلال و قدرت عمل شخصیت مردانه برخوردار نیست. شخصیت یاریگر آنان عموماً جنسیت مردانه دارد. به عنوان نمونه، در سه داستان «به طرف آنا»، آنا، شخصیت اصلی داستان را پدرش و داستان «گرگ‌های ویلوبای چیس»، بنی، شخصیت محوری داستان را سایمن، پسرکی که در غاری زندگی می‌کند و در داستان «الماس»، ندشاه شخصیت اصلی را پند، پسر عمویش یاری می‌رساند.

شخصیت اصلی ۷ داستان از این مجموعه، مختلط است که شخصیت‌های مردانه، کنشگر اصلی و شخصیت‌های زنانه از استقلال و قدرت عمل شخصیت مردانه برخوردار نیستند. به عنوان نمونه، از دو داستان «هاجرای گروه پنج نفره در جزیره گنج» و «تعطیلات در خانه پرفسور»، از ایندبلیتون و داستان «حادثه در کوهستان» می‌توان یاد کرد.

اطلاعات به دست آمده از فرم اول، نشان دهنده جایگاه فرودست جنس مونث در این آثار است که به خودی خود، نوعی کلیشه تبعیض جنسی محسوب می‌شود. تحلیل کیفی محتوای کتاب‌های فانتزی و واقعی، براساس فرم دوم:

تحلیل تبعیض جنسی، در فعالیت شخصیت‌های «اصلی» و «سایه» داستانی، براساس پنج گروه عمده انجام شده است .

گروه اول: فعالیت‌های خانگی

در عموم کتابهای مورد بررسی، زنان در نقش مادر، فعالیت‌شان محدود به امور خانه می‌شود. مرتب‌کردن وسایل، نظافت و شست و شو، دوخت و دوز، آشپزی و کارهای مربوط به آن، آوردن آب، درست کردن آتش و تهیه پهن، به عهده زنان است. اما پدر وسایل معاش را تأمین می‌کند. در داستان‌های مورد بررسی، در صورت وجود شخصیت دختر، او نیز در انجام فعالیت‌های خانگی، به مادر کمک می‌کند. آرایه نقش کدبانو و مادر به زنان که صرفاً با شوهر و فرزندان‌شان رابطه دارند، یک کلیشه جنسی است .

در این داستان‌ها اگر زنی، چون مادر پاتریک در کتاب «جوینده یابنده است» اثر «امیلی رودا» حرفه‌ای دارد. وظایف خانگی بازم به عهده اوست و برای کمک خدمتکار زنی، در هفته دو روز، به خانه می‌آید. مادر صبحانه را تهیه می‌کند، او باید پاسخگوی گم شدن جوراب‌های پدر باشد، مبل پاره شده را رفو کند، پاتریک را برای

خرید کفش به معازه برود. مادر باید دانی (برادر کوچک پاتریک) را نوازش کند. او باید دعوی میان کلر (خواهر بزرگ پاتریک) و پاتریک را حل کند. با این که مادر، سر کار نیز می‌رود، اما هیچ‌گونه توصیف و شرحی از فعالیت حرفه‌ای او در میان نیست! تعجب‌آور این است که کلیشه‌های تبعیض جنسی، به دنیای فراتری، یعنی آن طرف دیوار در این داستان فانتزی هم نفوذ کرده و فعالیت شخصیت‌های زنانه آن دنیا محدود به کارهایی است که ریشه در فعالیت‌های خانگی دارد. در تقسیم‌بندی فعالیت‌های حرفه‌ای به شخصیت‌های مردانه و زنانه در دنیای فراتری نیز کلیشه‌ها نقش اصلی را ایفا می‌کنند.

در داستان «نمایشی در کهکشان» از «گیلیان رابین اشتاین» زمان داستان، سال ۲۰۲۰ است. خواننده در شرحی کوتاه، با مادری روبه رو می‌شود که خانه را ترک می‌کند. جوئلا، شخصیت محوری داستان، در نقش راوی می‌گوید: «... هنگامی که سیلوی از این نوع زندگی دلزده شد و به این نتیجه رسید که زمانی هم برای خودش نیاز دارد، همه این چیزها به پایان رسید. مادرم ما را ترک کرد و قرار شد که ما در همان خانه با پدرمان زندگی کنیم». مخاطب در مقابل این کنش، چه واکنشی نشان می‌دهد؟

در بین ۹۳ کتاب مورد بررسی، فقط در کتاب «طوطی خاکستری» نوشته «اسمیت دیک کینگ» تا حدودی وظایف خانگی، به «هری» شخصیت محوری داستان، سپرده می‌شود. او تنها فرزند خانواده هولدنورث واز طرفی مادر هری، تنها شخصیت زنانه داستان است. شایان ذکر است که در تصویری از مدرسه هری (ص ۷) دو دختر همکلاسی او نیز دیده می‌شوند اما در کتاب «رامونا و پدرش» وقتی پدر از کار اخراج می‌شود، مادر که به صورت نیمه وقت کار می‌کرد، مجبور می‌شود به صورت تمام وقت استخدام شود. به همین دلیل، وظایف خانگی را پدر با کمک دو دخترش انجام می‌دهد.

گروه دوم: فعالیت‌های تربیتی کودکان

در کتاب‌های مورد بررسی، ارتباط با کودکان، به شخصیت‌های زنانه منحصر شده است. آنها به صورت فراهم‌کننده آسایش مادی و عاطفی فرزندانشان نشان داده می‌شوند. شخصیت‌های مردانه، در روابطی اقتدارآمیز، به عنوان تصمیم‌گیرنده اصلی حضور می‌یابند.

در داستان «به طرف آنا» پدر برای حفظ اندیشه آزاد کودکش در مقابل هجوم فاشیسم، تصمیم می‌گیرد با خانواده، از آلمان به کانادا مهاجرت کنند. او با افراد خانواده هیچ‌گونه مشورتی نمی‌کند. مادر به شدت با این تصمیم مخالف است، ولی فقط گریه می‌کند. او در مدار داستانی، عموماً گریه می‌کند.

در داستان «آینده هوپرتوت» نوشته «فیلیس هولمن» پیر توت، در کار تربیت او دخالتی ندارد و از ابتدای داستان، مشکل «جهیدن» توت را جدی نمی‌گیرد و در واقع، حضور او در داستان بسیار کم‌رنگ است .

اما زمانی که مسئله پرواز توت، به روزنامه‌ها درز پیدا می‌کند و اشخاص مختلف به آنها پیشنهاد پول می‌دهند تا از این قدرت بهره برداری کنند، پدر دو هفته مرخصی می‌گیرد تا در خانه بماند و درباره این پیشنهادها خودش به تنهایی تصمیم لازم را بگیرد. و مادر توت، فقط گریه می‌کند!

در کتاب «ماجرای پنج دوست در جزیره گنج»، به قلم «آیند بلیتون»، پدر می‌خواهد مادر با او به اسکاتلند برود و اوست که تعیین می‌کند که بچه‌ها به خانه عمومی‌شان بروند بدون این که با این جمع مشورتی بکند.

در مجموعه مورد بررسی، فقط در کتاب «تیموتی دوست من» است که مادر تصمیمی برخلاف نظر پدر می‌گیرد و پسرشان را از جزیره‌ای که در تبرس

زیردریایی‌های آلمانی قرار دارد، خارج می‌کند. این تصمیم‌گیری، در طرح‌ریزی داستانی، مشکل جدی ایجاد می‌کند و شخصیت محوری داستان را تا مرز مرگ پیش می‌برد و مجموعه این کنش‌های جمع شده در مدار داستانی است که درست بودن نظر پدر را ثابت می‌کند.

گروه سوم: فعالیت‌های حرفه‌ای:

در این داستان‌ها از شخصیت زنانه‌ای که در بیرون خانه کار کند و شخصیت اعتبار و مسئولیت‌هایی داشته باشد، هیچ نشانی نیست. مخاطب با تصویری از جهان روبه‌رو می‌شود که در آن، زنان تقریباً هیچ جایی ندارند. اگر هم شخصیت‌های زنانه حرفه‌ای دارند، حرفه‌ای است که ریشه در فعالیت‌های خانگی آنها دارد، برای مثال، خدمتکار، در داستان‌های «وروجک و سگ مرموز»، «غول بزرگ مهربان» که در این داستان سرپرست خدمتکارهای قصر نیز شخصیت مردانه است «جوننده یابنده است» و «گرگ‌های ویلوبای چیس». هم چنین، شخصیت آشینز در کتاب تصویری «فارقارک در گل گیر می‌کند» و منشی مطب برای مادر رامونا، در کتاب «رامونا و پدرش» در حالی که تأمین معاش خانواده به عهده این مادر است. معلم سرخانه و سرپرست پرورشگاه که شخصیت‌هایی تبهکار و کودک آزارند، در داستان «گرگ‌های ویلوبای چیس». حرفه واکسی برای شخصیت زنانه داستان «آن سوی جنگل خیزران»، حرفه عتیقه فروش برای مارتا، در کتاب «وقتی سه پایه‌ها به زمین آمدند»، حرفه قاضی برای شخصیت کتاب تصویری «نادی به سرزمین اسباب بازی می‌رود» که در متن نیز از آن سخنی نیست و...

چنان که مشاهده می‌شود، نویسندگان مورد بحث، نه فقط در راه آفرینش ارزش‌های جدید تلاش نمی‌ورزند بلکه برعکس، الگوهایی را عرضه می‌کنند که واقعیت اجتماعی آن دوره تاریخی را که کتاب در بسترش خلق شده است، نادیده گرفته‌اند. اما در کنار این کلیشه‌های تبعیض جنسی، فعالیت حرفه‌ای شخصیت‌های مردانه داستانی متفاوت، خلاق و تعیین‌کننده تصویر شده است. که شامل شغل‌های دولتی، نظامی، علمی، مدیریتی، خدماتی و... می‌شود.

گروه چهارم: فعالیت‌های اجتماعی

در تمامی کتاب‌های مورد بررسی، نقش فعالیت‌های اجتماعی شخصیت‌های زنانه محو شده است. فقط در داستان «لاخترک کولی»، از «رومر کالن» است که خانم کاتبرت، عضو انجمن شهر است و شخصیت او این‌گونه توصیف می‌شود. «زنی فضول، حراف که خود را همه کاره شهر می‌داند وی می‌خواهد همه از الگوی او در زندگی پیروی کنند». مشاهده می‌شود که در فعالیت‌های اجتماعی این شخصیت، چگونه کلیشه‌های تبعیض جنسی نقش دارند و فعالیت اجتماعی او را تحت الشعاع قرار می‌دهند.

و در داستان «بندر امن» که زمان داستان، جنگ جهانی دوم است و مردان همه به جنگ رفته‌اند و شخصیت‌های زنان فضایی برای ابراز توانایی‌هایشان پیدا کرده‌اند پا به عرصه فعالیت‌های اجتماعی می‌گذارند و به وضع آوارگان جنگی به خصوص کودکان، مجروحان جنگ و بمباران‌ها و... می‌پردازند.

در داستان «معروف به شیلائی کبیر»، از «جوی بلوم»، وقتی شخصیت محوری داستان، شیلا، تصمیم می‌گیرد برای کمپ هنری که او عضوش است. نشریه هفتگی تهیه کند، زیر بار تحمل کلیشه‌های تبعیض جنسی حسادت، تنگ نظری و... با شکست روبه رو می‌شود. اما وقتی آئن و پال، کار تهیه نشریه را به عهده می‌گیرند، موفق می‌شوند؛ چرا که سیستم کار آنها با تقسیم کار و مدیریت صحیح اجرا می‌شود. به راستی، مخاطب به این کنش‌ها را چگونه ارزیابی می‌کند؟ آیا این طرح‌ریزی، تأکیدی بر کلیشه‌های تبعیض جنسی موجود در ذهن آنها نسبت به دو

جنس مؤنث و مذکر نیست؟

گروه پنجم: فعالیت‌های اوقات فراغت

اوقات فراغت بزرگسالان:

شخصیت‌های داستانی زنانه، آن چنان درگیر وظایف خانگی هستند که وقتی برای اوقات فراغت، برای ایشان نمانده است. فقط در سه کتاب، شخصیت زنانه از گروه شخصیتی سایه است که زمانی به عنوان اوقات فراغت دارد.

در «دروغگوها»، شخصیتی زنانه با موقعیت اجتماعی مرفه، گاهی نقاشی می‌کند. در «طوطی خاکستری»، مادر هری (شخصیت محوری داستان)، روزهای یکشنبه را «صبح تعطیلی من» می‌نامد و به هیچ وجه حاضر نیست آن چه که آرامش و سکوت می‌داند، بر هم زده شود. در این روز او کتاب می‌خواند. در کتاب «مشهور به شیلا کیپر»، مادر شیلا کتاب می‌خواند. در کتاب «جوینده یابنده است»، مادر پاتریک، شخصیت محوری داستان و استل، خدمتکار خانه آنها از قهوه خوردن در کافه میدان دهکده، به عنوان بهترین تفریح‌شان یاد می‌کنند.

بازی به عنوان اوقات فراغت کودکان:

در کتاب‌های مورد بررسی، در حالی که شخصیت‌های زنانه، به حد افراط، تلویزیون تماشا می‌کنند و به دوستانشان تلفن می‌زنند، شخصیت مردانه، به بازی کامپیوتری می‌پردازد و وقتی شخصیت‌های زنانه، اندوه‌شان را با عروسک مورد علاقه‌شان در میان می‌گذارند، شخصیت‌های مردانه، چه در واقعیت و چه در خیال، به مقابله با کاستی‌ها برمی‌خیزند و در این بازی‌ها چون شوالیه یا شاهزاده و یا قهرمانی شکست‌ناپذیر، شخصیت‌های زنان را از اسارت رها می‌کنند.

تحلیل کیفی محتوای کتاب‌های فانتزی و واقعی، پراساس فرم سوم:

متن و تصویر داستان‌های مورد بررسی، کاریکاتوروار و بر مبنای پیشداوری‌های سنتی، شخصیت‌های زنانه داستانی را دلسوز و پرعاطفه نمایش داده است. آنها عموماً هنگام بروز بحران، گریه می‌کنند، در حالی که شخصیت‌های مردانه، در پی یافتن راه حل «ساسی» برای مشکلات به وجود آمده، هستند. بدین صورت، نشانه‌پردازی «شخصیتی-روانی» شخصیت‌های زنانه داستانی آن گونه طرح ریزی شده است که مشورت و نظرخواهی نکردن شخصیت مردانه را از شخصیت داستانی زنان موجه جلوه می‌دهد.

عموم کتاب‌های مورد بررسی، به مخاطب می‌گوید: استقلال اجتماعی و نیرو و قدرت شخصیت، صفاتی کاملاً مردانه است. در حالی که ترس، آشفتگی، وابستگی، ناتوانی، حسادت و... از صفات زنان به حساب می‌آید.

در «ماجرای گروه پنج نفره در جزیره گنج»، از ایند بلیتون، صدای نویسنده درباره شخصیت داستانی، جورجینا، از لابه لای سطور داستانی به گوش می‌رسد: «او از این که چنین مانند دخترها گریه می‌کرد، از دست خودش عصبانی بود، ولی نمی‌توانست جلوی خودش را بگیرد». (ص ۱۴) جورجینا وقتی گریه می‌کند، خود می‌گوید «من مثل یک دختر رفتار کردم...» (ص ۹۱) «آیا ایند بلیتون، با طرح ریزی شخصیت جورجینا که از دختر بودن خود متنفر است. پیام‌های آلوده به تبعیض جنسی را تبلیغ نمی‌کند؟

در مجموعه «بابالوها»، از «ژان - لوک مورل» که شامل ۱۲ جلد است، شخصیت‌های داستانی، وسائل و ابزار خانگی هستند که جنسیت زنانه یا مردانه دارند و فرد و، پسری که از این اشیاء استفاده می‌کند. نویسنده با وجودی که برای شخصیت‌های مردانه داستانی، عواطفی چون گریه و نازک دلی را تصویر کرده (آقای مداد وقتی نوکش می‌شکند، گریه می‌کند)، آنها را پر قدرت و توانا نشان داده است. آقای مداد، تراشیده شدن را به شکلی منطقی حل می‌کند و یا آقای چاقو که

تیز و دانا و محکم و خستگی‌ناپذیر است، این مجموعه نیز از پیام‌های آلوده به کلیشه‌های تبعیض جنسی در امان نمانده؛ چرا که قهر و حسادت، مختص، شخصیت‌های زنانه است.

نتیجه کلی:

کلیشه‌های جنسی، در داستان‌های مورد بحث، به چهار گروه عمده تقسیم می‌شود:

گروه اول: داستان‌هایی که چون آینه، بازتابنده واقعیات اجتماعی، در دوره تاریخی خلق اثر هستند و به نظر می‌آید که آفرینندگان اثر خود نیز تحت تأثیر کلیشه‌های تبعیض جنسی قرار دارند.

نمونه (۱) دو کتاب ماجرای پنج دوست در جزیره گنج و تعطیلات در خانه پروفیسور از ایندبلیتون:

در این دو داستان، مخاطب با چهار کودک، یعنی جولیان ۱۲ ساله، دیک ۱۱ ساله و آن ۱۰ ساله (خواهر و برادر) و جورجینا ۱۱ ساله (دختر عمومی آنها) به عنوان کنشگران اصلی و تیموتی سگ جورجینا آشنا می‌شود. در اولین دیدار، جورجینا خود را به هم‌وزادهايش این گونه معرفی می‌کند. «من جورج هستم. فقط وقتی جواب تو را می‌دهم که مرا جورج خطاب کنی. من از دختر بودن متنفرم. نمی‌خواهم دختر باشم. دوست ندارم مثل دخترها رفتار کنم. دوست دارم مثل پسرها باشم. از هر پسری بهتر کوهنوردی و سریع‌تر از آنها شنا می‌کنم. مانند یک پسر پارو می‌زنم و شما باید مرا جورج صدا کنید. در این صورت است که حاضریم با شما صحبت کنیم.» (ص ۱۳)

چرا جورجینا حسرت پسر بودن دارد؟ آیا نقش اقتدار گرایانه پدرش در مقابل نقش منفعل مادر او نیست که جورجینا را به این واکنش می‌کشاند؟ به نظر می‌آید تمایز در رفتار انسانی نیست که او را به این جا می‌کشاند بلکه در جایگاه جنس دوم قرار گرفتن است که او را به چنین واکنشی رهسپار می‌کند. جورج به آن می‌گوید که آیا از دختر بودن خودت ناراحت نیستی و او در جوابش، چنین می‌گوید: «من لباس‌های دخترانه زیبایی دارم، عاشق عروسک‌هایم هستم و اگر پسر باشم، نمی‌توانم عروسک بازی کنم.» (ص ۱۳)

مشاهده می‌شود که آن، چگونه تحت تأثیر کلیشه‌های جنسی، جنسیت خود را می‌شناسد و از آن خرسند است. و اما ذهنیات نویسنده در ساختار داستانی چگونه عمل می‌کند؟ او به عنوان نویسنده‌ای که تحت کلیشه‌های جنسی است، فرماندهی این گروه را به جولیان، پسرک دوازده ساله، می‌دهد و در جایی که او زندانی می‌شود، برادر کوچکش، دیک است که به عنوان کنشگر اصلی، عمل می‌کند. در مدار داستانی، جولیان گشاینده مشکلات و اوست که می‌تواند جورجینا را آرام کند. طرح ریزی این دو داستان، مخاطب را به باور این که جورجینا حق دارد از دخترها متنفر باشد، می‌کشاند و مخاطب زنانه همان طور که در رؤیاهایش، هزاران بار آرزو داشته که پسر باشد، در دنیای داستانی نیز راهی جز همانندی با جولیان، برایش نمی‌ماند. چرا که او در این داستان، به عنوان کنش‌پذیر دائمی تعریف شده است و مخاطب مذکر، بدون هیچ گونه حساسیتی به کلیشه‌های تبعیض جنسی نقش بسته در ذهنش، با جهان داستان همراه می‌شود.

نمونه (۲) دوم کتاب «مشهور به شیلا کیپر» از جودی بلوم:

در این داستان، حالات درونی شیلا (ترس، حسادت، حقارت از اسم پدر) به زیبایی تصویر شده است. اما از زاویه دید تبعیض جنسی، نویسنده در سرتاسر مدار داستانی، حتی یک تصویر خلق نکرده است تا کلیشه‌های تبعیض جنسی را به سؤال بکشاند، بلکه برای پیش برد آن چه گرانیکه داستانش نامیده می‌شود، این

کلیشه‌ها را نیز تصویر کرده است. رفتار و کردار شیلا و لیبی، خواهر او فرآورده محیطی است که سرتاسر، آلوده به کلیشه‌های تبعیض جنسی است. شیلا سعی می‌کند خودش را آن گونه نشان دهد که نیست و حتی برای دوست صمیمی‌اش نیز دروغ می‌گوید و لاف می‌زند. و اما لیبی، فقط و فقط کارش رسیدگی به زیبایی دقیق و گزافه‌آمیز خود است، به حدی که دچار خودشیفتگی می‌شود. از طرفی، روابط آن دو با هم بسیار خصمانه است.

نمونه (۳) کتاب «از طرف آنا»از جین لیتل:

داستان، با شعر «ندیشه آزاد است» که بچه‌ها آن را می‌خوانند آغاز می‌شود. مکان داستان، آلمان است. پدر صدای گام‌های فاشیسم را می‌شنود و تصمیم می‌گیرد تا با خانواده به کانادا مهاجرت کنند، در حالی که افراد خانواده، به خصوص مادر، مخالف هستند. آنها به کانادا مهاجرت می‌کنند. داستان بر محور مشکلات کوچک‌ترین فرزند خانه، آنا، طرح‌ریزی شده است. در این طرح، تنها پدر است که به آنا کمک می‌کند و تکیه گاه اوست. اما مادر، چون خواهر و برادرهای آنا در این گیر و دار، نه تنها با او نمی‌تواند ارتباط عاطفی ایجاد کند، بلکه گاهی موجب آزار او نیز می‌شود. آنها با رفتارشان آنا را به این باور می‌رسانند که دست و پا چلفتی است. بالاخره، پدر و آقای دکتر و نامزدش، خانم معلم، آنا را از ورطه عذاب‌آوری که گرفتارش هست، می‌رهانند.

در طرح داستانی، هیچ نوع مشورت خانوادگی دیده نمی‌شود، حتی پدر و مادر برای حل مشکلات با هم مشورتی نمی‌کنند. آنها هیچ گاه درباره آنا، به طور جدی صحبت نمی‌کنند و مادر در مدار داستانی، سایه نشین است.

نمونه (۴) کتاب «کسی یک کرگدن ارزون نمی‌خواد؟»از شل سیلور استاین:

در تصاویر این کتاب، مخاطب با کلیشه‌های تبعیض جنسی، در بازی و فعالیت شخصیت‌های مذکر و مؤنث روبه‌رو می‌شود.

نوع بازی و کلیشه‌ها:

- دزد دریایی بازی: کرگدن، دزد دریایی و دختر را به بند کشیده است. شخصیت پسر، با دزد می‌جنگد.

- طناب بازی: دخترها با کرگدن طناب بازی می‌کنند.

-کشتی بازی: کرگدن، کشتی است، دو پسر کشتی را هدایت می‌کنند، در حالی که دختر موهایش را به باد سپرده و در وسط کشتی نشسته است.

- پلیس بازی: کرگدن دزد است و پسر پلیس.

- دکتر بازی: کرگدن مریض است و دختر، پرستار و پسر، پزشک.

- در حالی که پسر برای کرگدن خانه می‌سازد. دختر یا او شن بازی می‌کند.

نوع فعالیت و کلیشه‌ها:

- عمو تون، شخصیت مردانه داستان، در حالی که روی میل لمبیده، مشغول نوشیدن است.

- پدر مشغول مطالعه است .

- شخصیت مذکر، ماهی‌گیری و کشاورزی می‌کند.

- مادر بزرگ شیرینی می‌پزد.

- عمه خانم بلوز می‌یافتد.

نقش والدین و کلیشه‌ها در متن:

- «اما اگر بخواین از بابا پول تو جیبی اضافه بگیرین، خیلی به کارتون می‌آید».

پدر است که پول می‌دهد.

- «مجاله بگذاره مادرتون شما رو به خاطر کاری که نکردین، تنبیه کند». از مادر رفتار غیر منطقی سر می‌زند.

و اما با وجود این که جنسیت کرگدن در داستان مشخص نیست، در متن آمده

است که: «اصلاً خوشش نمی‌آد با لباس دخترونه ببرینش جشن و مهمونی» و او را با چهره عصبانی، در تصویر نشان داده است.

گروه دوم:داستان‌هایی که راوی آداب و سنن قومی است.

نمونه (۱) کتاب «به خاطر یک اسب» از علیم حکمت:

این داستان، بازتابی از زندگی مردم شهر کندوز، در شمال افغانستان است که نویسنده، بدون هیچ گونه حساسیتی به کلیشه‌های تبعیض جنسی، آن چه را که بر «اوروس» شخصیت محوری گذشته، در قالب داستان طرح ریزی کرده است. در این داستان، شخصیت مؤنث وجود ندارد، چنان که در پیش‌گفتار آمده است که نظام بای، ارباب قلعه بیگ، سیزده پسر داشت. ولی کسی از دخترهایش و تعداد آنها خبر نداشت؛ چرا که پرسش درباره دخترهای یک مرد، توهین و بی‌حرمتی است. وقتی اوروس، از همه طرف در فشار قرار می‌گیرد و احساس تنهایی می‌کند، راوی -نویسنده می‌گوید: «پسرک هرگز از آدم‌ها خوبی ندیده بود. مادرش که مرد، عشق، آرامش، گرما و آسایش از زندگی او رخت بریست...» (ص۲۳) و در فصل دیگری از کتاب، از زنان این گونه یاد می‌کند: «زن‌ها برای درست کردن آتش، پختن نان و آماده کردن چای، پهن‌های خشک می‌آوردند» (ص۶۹) و «مردها پس از گرفتن وضو، در مسجد جمع شدند و زن‌ها و دخترها هم پشت سر آنها ایستادند و نماز شروع شد» (ص۶۹) و در بخشی دیگر، آهنگر به اوروس و دوستش قادر، می‌گوید: «... به خانه‌من بروید. همسرم غذای خوشمزه‌ای برایتان آماده می‌کند تا شما غذا بخورید و کمی استراحت کنید...» (۹۵) در تمام این داستان، تنها اشاراتی که به زنان می‌شود، همین است.

نمونه (۲) کتاب «پشت درخت‌ها را می‌بیند» از مایکل دوریس :

داستان بیانی زیبا از زندگی پر رمز و راز سرخوستان است. نویسنده با تصویرهای خلاقانه، رفتارهای قومی را به نمایش می‌گذارد. شخصیت محوری داستان، علی رغم ضعف بیانی، با کمک ملارش، آزمون «دریافت نام» را از سر می‌گذراند. از طرفی، استاد شکار، کسی که نام بزرگسالی را به جوانان قبیله می‌دهد، زن است.

نمونه (۳) کتاب «گمشده شهرزاد» از سوزان فلچر:

این داستان، از جنبه روایتی، بازآفرینی افسانه‌ای است که در قالب فانتزی طرح‌ریزی شده است. داستان با وجود این که بیان شرایط اجتماعی و آداب و سنن آن دوره تاریخی است، اما شخصیتی چون «مرجان» دخترک جسوری را که به یاری شهرزاد می‌آید، می‌آفریند.

گروه سوم: داستان‌هایی که پیام‌شان بر ضد کلیشه‌های تبعیض جنسی است :

نمونه: داستان «مهارت‌های کوزندگی» اولین داستان از کتاب «شادی‌های و تلخ کامی‌ها» گردآورنده آکسفورد:

پدر خانواده، از این که پسر و دخترش، در قالب نقش الگوهای از پیش تعیین شده قرار ندارند، بسیار عصبانی و ناراحت است. سیستم آموزشی برای او غیر قابل تحمل است؛ زیرا در این سیستم، دانش‌آموز، صرف نظر از جنسیتش، درس خانه‌داری، مهارت‌های کوزندگی، جوش‌کاری، شنا و... را می‌آموزد. پدر معدنچی، از این که می‌بیند پسرش گلولوزی می‌کند، کلافه می‌شود، اما در انتهای داستان، وقتی دختر، جایزه فلزکاری و پسر جایزه گلولوزی را برنده می‌شوند و مردم آنها را تشویق می‌کنند او به باور جدیدی می‌رسد.

گروه چهارم: داستان‌هایی که گوهر ادبیت در آنها بسیار قوی است و علی رغم این که بیشتر این آثار، در نیمه اول قرن بیستم خلق شده‌اند از کلیشه‌های تبعیض جنسی در آنها خبری نیست. این آثار اخیراً در ایران تجدید چاپ شده‌اند.

منابع:

۱.میشل، آندره، پیکار با تبعیض جنسی، مترجم محمد جعفر پوینده، انتشارات نگاه، چاپ اول ۱۳۷۶.

۲.جانینی بلوتی، النا، اگر فرزند دختر دارید... مترجم محمد جعفر پوینده، نشر نی، چاپ اول ۱۳۷۷

فهرست کتابهایی که پژوهش بر روی آنها انجام شده است:

کتاب های فانتزی:

مک پابل، دیوید، آقا قیله کجا قایم بشه؟ مترجم: سید ابراهیم نباتی، تصویر گر:؟ ناشر: سارا هولمن، فیلیس، آینده هوپر توت، ترجمه شهلا طهماسبی، تصویر گر: گاهان ویلسن، نشر چشمه هوله، اریش، اسب آبی پرنده، ترجمه کمال بهروز کیا، تصویر گر، اریش هوله، نشر رامین ،

دال ، رولد، انگشت جادویی، مترجم گیتا گرگانی، تصویر گر: کوانتین بلیک، نشر چشمه گراهام کنت، باد در میان شاخه‌های بید، مترجم شاهده سعیدی، تصویر گر:؟ نشر چشمه باوم، ل فرانک، بازگشت به شهر زمرد، مترجم: ابوالقاسم حالت، هرمس کتاب‌های

کیمیا، تجدید چاپ

اسکوتنیاولادیمیر، به دنبال وقت، مترجم: آذر رضایی، تصویر گر: ماری ساکره، سروش لوری، موریس، بیست و هفتمین مسابقه اسب‌های آبی... مترجم: شیدا رنجبر، تصویر گر: الیزابت هانی، خانه فرهنگ

فاکس پائولا، پراسپر عزیز، مترجم: شهلا طهماسبی، تصویر گر:؟ نشر آنا

لیندگرن، آسترید، پی پی جوراب بلند، مترجم: گلی امامی، هرمس کتاب‌های کیمیا، چاپ مجدد

باوم، ل فرانک، جادو گر شهر زمرد مترجم: ابوالقاسم حالت - هرمس کتاب‌های کیمیا، چاپ مجدد

گری هارل، زبان دست دوم، مترجم: عاطفه خیاطی - نشر کیانوش

اسمیت دیک کینگ طوطی خاکستری، مترجم: حسین ابراهیمی (الوند) تصویر گر:

جیل بنت و نشر طرح و اجرا

یلاس، ترینا، در تکاپوی معنا، مترجم: طیبه زندی پور، نشر میترا

کریستوفر، جان، وقتی سه پایه‌ها به زمین آمدند، حسین ابراهیمی (الوند)، انتشارات مدرسه

نوسلنیگر، کریستینر، کدو شاه، مترجم: محمودابریشم چیان، نشر رامین

کارامی سوداگر رؤیا، ترجمه حسین ابراهیمی (الوند) تصویر گر: آماندا هاروی، نشر

قلمرو

کائوت ایس، ماجرای وروجک و سگ مرموز، مترجم: سپیده خلیلی، نشر افق (فندق) رودا، امیلی، جوینده یابنده است، مترجم: محبوبه نجف خانی، انتشارات مدرسه فلمینگه یان، چیتی چیتی بنگ‌بنگ، مترجم: احمد میر علائی، هرمس (کیمیا) تجدید چاپ رایین استاین، گیلیان، نمایشی در کهکشان، مترجم: محبوبه نجف خانی، تصویر گر: جوان پندولا، نشر چشمه

مک کیساک، پاتریشیا، فلوسی وروبا، مترجم: طاهره نجیب منش، راشل ایسادورا، آستان قدس رضوی

چینگ پاملا، میمون خودخواه مترجم: نسیم عزیزی، وی هنگ جین، نشر روزگار

چینگ پاملا، میمون شکمو مترجم: نسیم عزیزی، وی هنگ جین، نشر روزگار

چینگ پاملا، میمون هنر مند مترجم: نسیم عزیزی، وی هنگ جین، نشر روزگار

اسکای، کای یومان، ویفی بوگندو، مترجم: فریبا کلهر، تصویر گر: کریس اسمدلی، نشر

حناثه ۱۳۷۸

سرگی میخائیلکوف رؤیا در سه پرده، مترجم: حسن اکبریان طبری، انتشارات، مهرنوش جویس، جیمز، پیشی و شیطانک مترجم: اسدالله امرایی، مترجم: ریچارد آرداز، نشر

رسانش؟

فیص، آهوی ارغوانی مترجم: رضا افضلی، تصویر گر: ترانه، آستان قدس رضوی هوت آنیتا، جناب دوک گاو کله پوک، مترجم: مسعود حسینی مهر، تصویر گر: رامین حیدرزاده، انتشارات مفاهیم..

ژونا آکین یمی، در پناه کره ماه، مترجم: هومان نیک مهر، ناشر: میر سعید فراهانی کلارک، آرتورسی، جزیره‌هایی در آسمان، مترجم: محمد قصاب، نشر کیوان پیرسون، پی، جی، دروغگوها، مترجم: مژگان عبداللهی، هرمس (کیمیا)

برن لوئیز، درخت مرده، مترجم: ژاله سلیمانی؟ نشر کوهرنگ

لوئیس، سی، اس، صندلی جادویی، مترجم: شهناز انوشیروانی، انتشارات: زحل دال، رولد، غول بزرگ مهربان، مترجم: مهناز داودی تصویر گر: رامین مشرفی، محراب قلم کاروس جین معلم جدید، مترجم: آزاده افروز، انتشارات ،سرمدی

بلیتون، ایند، نادی به سفر زمین اسباب بازی می‌رود، مترجم: سعیدا زندیان، اجرای تصاویر: هما امینی ایبانه، نشر کیوان

بلیتون، ایند، نادی وپاک کن جادویی، سعیدا زندیان اجرای تصاویر: هما امینی ایبانه.

نشر کیوان

گردآورنده لوری ایلسون سیب سلامت

ویکلر لیندا، نیلز و پرنده کوچولو، مترجم: حمید جمعه‌پور، تصویر گر:؟. نشر گوهرشاد ۱۳۷۸ کرانسیوز، باربارا، خرگوش کوچولو، مترجم: کمال بهروز، کیا تصویر گر: آمری فشره، نشر

رامین ۱۳۷۸

مورل، ژان لوک، مجموعه بابالوها: مترجم: شادی جمشیدی، تصویر گر: دانیل اوژوال،

نشر صدا

مورل، ژان لوک، آقای چوب پنبه: مترجم: شادی جمشیدی، تصویر گر: دانیل اوژوال،

نشر صدا

مورل، ژان لوک، آقای دستمال: مترجم: شادی جمشیدی، تصویر گر: دانیل اوژوال،

نشر صدا

مورل، ژان لوک، آقای سطل کوچولو: مترجم: شادی جمشیدی، تصویر گر: دانیل اوژوال،

نشر صدا

مورل، ژان لوک، آقای صابون: مترجم: شادی جمشیدی، تصویر گر: دانیل اوژوال، نشر صدا

مورل، ژان لوک، آقای چتر: مترجم: شادی جمشیدی، تصویر گر: دانیل اوژوال، نشر صدا

مورل، ژان لوک، آقای مداد: مترجم: شادی جمشیدی، تصویر گر: دانیل اوژوال، نشر صدا

مورل، ژان لوک، آقای چاقو: مترجم: شادی جمشیدی، تصویر گر: دانیل اوژوال، نشر صدا

مورل، ژان لوک، خانم بشقاب: مترجم: شادی جمشیدی، تصویر گر: دانیل اوژوال، نشر صدا

مورل، ژان لوک، خانم اسفنج: مترجم: شادی جمشیدی، تصویر گر: دانیل اوژوال، نشر صدا

مورل، ژان لوک، دوشیزه مسواک : مترجم: شادی جمشیدی، تصویر گر: دانیل اوژوال، نشر صدا

مورل، ژان لوک، دوشیزه چنگال : مترجم: شادی جمشیدی، تصویر گر: دانیل اوژوال، نشر صدا

مورل، ژان لوک، دوشیزه قاشق کوچولو: مترجم: شادی جمشیدی، تصویر گر: دانیل اوژوال، نشر صدا

سیلور استاین، شل، کسی یک کرگدن ارزون نمی‌خواد؟، مترجم: ساغر پژمان تصویر گر: شل سیلور استاین، نشر مهناز

فلچر، سوزان، گمشده شهرزاد، مترجم: حسین ابراهیمی (الوند)، نشر پیدایش